

DOI: 10.25140/2411-5215-2022-2(30)-125-138

УДК 657.42

JEL Classification: M40

Олександр Сидоренко

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту
Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна)
E-mail: sidorenko_aleks85@ukr.net. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0001-5478-0688>
ResearcherID: [F-2724-2016](https://orcid.org/0000-0001-5478-0688)

Тетяна Клименко

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту
Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна)
E-mail: klemenkotv79@gmail.com. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0002-5852-6350>
ResearcherID: [D-3192-2015](https://orcid.org/0000-0002-5852-6350)

Валентина Гливенко

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту
Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна)
E-mail: glivenkovv@meta.ua. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0002-4590-3567>
ResearcherID: [G-1643-2016](https://orcid.org/0000-0002-4590-3567)

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКУ РЕЗЕРВУ СУМНІВНИХ БОРГІВ

У статті на основі критичного огляду чинних національних і міжнародних нормативних актів систематизовано й охарактеризовано нормативно-правове забезпечення, що регулює загальні та спеціальні питання у сфері обліку й оподаткування операцій з формування, використання, коригування та/або списання резерву сумнівних боргів. Обґрунтована необхідність врегулювання на рівні внутрішнього нормативного забезпечення процесів обліку формування, використання, коригування та/або списання резерву сумнівних боргів у частині, яка не суперечить чинним нормативно-правовим актам, що зумовлено передусім наявністю альтернативних варіантів щодо обліку цих процесів, визначених у відповідних нормативних актах. Це дало підставу для розробки моделі обліку операцій щодо резерву сумнівних боргів та їх податкових наслідків при визначенні бази оподаткування з податку на прибуток підприємств, а також узагальнення основних елементів внутрішнього нормативного забезпечення обліку операцій з формування, використання, коригування та/або списання резерву сумнівних боргів. Ефект від їх реалізації полягатиме у формуванні цілісної системи бухгалтерського обліку можливих операцій щодо резерву сумнівних боргів, а саме в частині забезпечення первинного, поточного та підсумкового обліку.

Ключові слова: нормативно-правове забезпечення; дебіторська заборгованість; безнадійна заборгованість; сумнівна заборгованість; резерв сумнівних боргів; внутрішнє нормативне забезпечення.

Рис.: 3. Табл.: 1. Бібл.: 20.

Постановка проблеми. Однією з головних вимог бухгалтерського обліку є забезпечення достовірності даних щодо активів, капіталу, зобов'язань суб'єкта господарювання. У цьому контексті особливої актуальності набуває правильне відображення в обліку та фінансовій звітності

дебіторської заборгованості, що в сьогоденні складних умовах функціонування національної економіки зумовлюється значним ризиком невиконання контрагентами взятих на себе зобов'язань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню організації обліку безнадійної дебіторської заборгованості та резерву сумнівних боргів присвячені наукові праці М. Бондаря, Ф. Бутинця, Ю. Демської, Т. Євлаш, Н. Поскуріної, В. Сопко та інших.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Попри значний доробок вищезазначених науковців, треба зауважити, що окремі питання нормативно-правового забезпечення обліку резерву сумнівних боргів залишаються недостатньо вивченими, зокрема в частині розробки внутрішнього нормативного забезпечення процесів організації, ведення бухгалтерського обліку та оподаткування наслідків операцій із формування, використання, коригування та/або списання резерву сумнівних боргів. Поряд з цим, створення резерву сумнівних боргів є важливою передумовою достовірної оцінки дебіторської заборгованості, що своєю чергою дозволяє забезпечити надання повної, правдивої та неупередженої інформації користувачам фінансової звітності для прийняття рішень.

Мета статті полягає в аналізі вітчизняних і міжнародних нормативно-правових актів, що регулюють загальні та спеціалізовані питання у сфері обліку й оподаткування, пов'язаних з операціями щодо формування, використання, коригування та/або списання резерву сумнівних боргів, шляхом виділення рівнів нормативно-правового забезпечення відповідних операцій, виявлення недостатньо досліджених питань та розробки напрямків їх вирішення як на рівні зовнішнього нормативного забезпечення, так і з метою виділення основних елементів внутрішнього нормативного забезпечення процесів обліку формування, використання, коригування та/або списання резерву сумнівних боргів.

Виклад основного матеріалу. З метою узагальнення нормативно-правового забезпечення обліку операцій з формування, використання, коригування та/або списання резерву сумнівних боргів та виявлення відповідних податкових наслідків здійснимо їх систематизацію за рівнями.

Так, пропонуємо весь спектр нормативно-правового забезпечення процесів обліку та оподаткування можливих операцій щодо резерву сумнівних боргів поділити на чотири рівні, а саме:

I рівень. Конституція (Основний Закон) України.

II рівень. Закони України: загальні та спеціальні Закони України.

III рівень. Підзаконні нормативно-правові акти: Національні або Міжнародні стандарти обліку, Накази, Інструкції, Методичні рекомендації, Положення, Листи Міністерства фінансів України та інше.

IV рівень. Внутрішні нормативні акти суб'єкта господарювання.

Так, основою законодавства в будь-якій сфері в Україні є Конституція України як закон найвищої сили. Зокрема, статтею 42 Конституції України [2], визначено, що кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

заборонена законом. При цьому у статті 92 вказано, що «виключно законами України визначаються правові засади й гарантії підприємництва».

Використовуючи наведений вище розподіл, здійснимо узагальнення найбільш важливих нормативно-правових актів України, що мають вплив на процес організації, ведення бухгалтерського обліку та оподаткування наслідків операцій з формування, використання, коригування та/або списання резерву сумнівних боргів. Результати узагальнення зведемо на рис. 1 та наведемо коротку характеристику найбільш важливих із них (табл. 1).

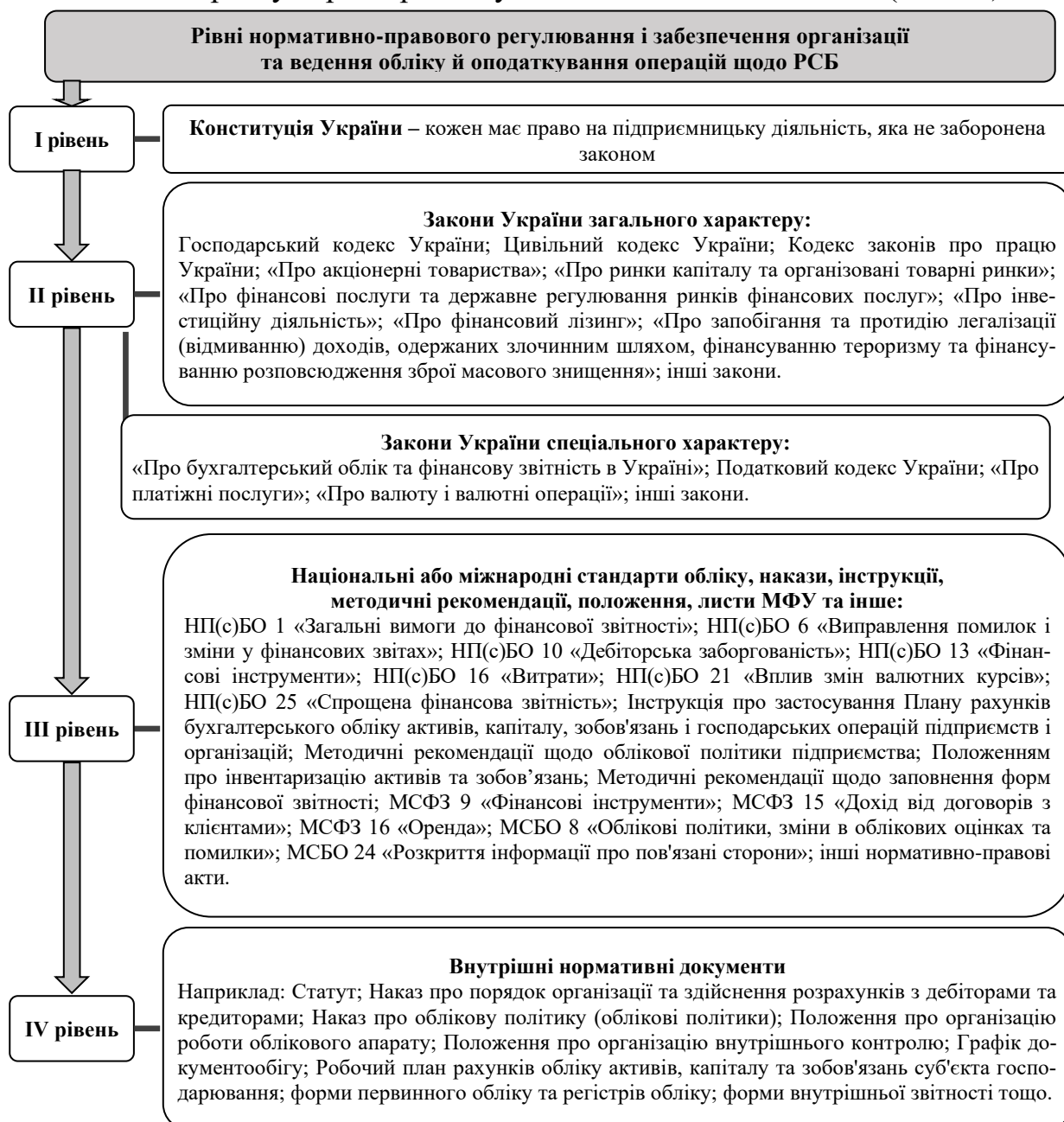

Рис. 1. Рівні нормативно-правового регулювання і забезпечення організації та ведення обліку й оподаткування операції щодо резерву сумнівних боргів (РСБ) у суб'єктів господарювання в Україні

Джерело: складено авторами.

Таблиця 1

Характеристика нормативно-правового забезпечення процесів організації, ведення бухгалтерського обліку та оподаткування наслідків операцій з формування, використання, коригування та/або списання резерву сумнівних боргів

Назва нормативного документа	Узагальнена характеристика
1	2
Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [19]	Визначає загальні засади організації, ведення обліку та складання фінансової звітності. Зокрема в частині обліку операцій щодо РСБ необхідно враховувати: 1) принципи обліку (повне висвітлення; безперервність; нарахування; превалювання сутності над формою (наприклад: у разі відсутності інформації щодо сумнівної заборгованості, непотрібно застосовувати коефіцієнт сумнівності, навіть якщо його розрахункове значення більше 0); послідовність (у разі зміни методу нарахування РСБ); єдиний грошовий вимірник (у разі визначення РСБ за дебіторською заборгованістю в іноземній валюті (монетарною)) (ст. 4); 2) вимоги до первинного оформлення господарських операцій та подальшого їх відображення в реєстрах обліку (ст. 9). Отже, на підприємстві мають бути створені первинні документи щодо формування, використання, коригування та/або списання РСБ з урахуванням вимог статті 9. Визначено критерії віднесення суб'єктів господарювання до категорій - мікропідприємств, малих, середніх або великих підприємств (ст. 2)
Податковий кодекс України [17]	Визначено порядок збільшення або зменшення фінансового результату до оподаткування за рахунок резерву сумнівних боргів або резерву очікуваних кредитних ризиків (зменшення корисності активів) (п. 139.2)
НП(с)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [9]	Визначає мету, склад і принципи складання фінансової звітності та вимоги до визнання і розкриття її елементів
НП(с)БО 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах» [10]	Визначає сутність терміну «дата балансу» (п. 3), порядок виправлення помилок, зміни облікових оцінок та зміни облікової політики (п. 4-14), та події після дати балансу (п. 15-19), які, в тому числі, можуть бути застосовані в обліку до операцій з РСБ
НП(с)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [11]	Встановлює суб'єкти нарахування резерву сумнівних боргів (п. 2). Наведено визначення термінів: безнадійна дебіторська заборгованість; дебітори; дебіторська заборгованість; поточна дебіторська заборгованість; сумнівний борг (п. 4). Визначена дата нарахування РСБ (п. 7), а саме дата балансу, тобто РСБ нараховується й на дати проміжного балансу. Наведено методи розрахунку РСБ (п. 8) та містить приклади їх застосування (додаток до НП(с)БО 10). Визначає порядок відображення резерву сумнівних боргів в обліку та звітності (п. 10). Порядок коригування та/або списання резерву сумнівних боргів (п. 11)

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Закінчення табл. 1

1	2
НП(с)БО 13 «Фінансові інструменти» [12]	Містить визначення поняття «фінансовий актив» (п. 4), на основі якого визначаються види дебіторської заборгованості, до якої можна нарахувати РСБ
НП(с)БО 16 «Витрати» [13]	Наведено перелік інших операційних витрат, зокрема до яких включено витрати на формування резерву сумнівних боргів (п. 20)
НП(с)БО 21 «Вплив змін валютних курсів» [14]	Визначає методичні засади відображення в обліку курсових різниць за монетарними статтями. Зокрема, поточна дебіторська заборгованість, погашення якої очікується в іноземній валюті, є монетарною статтею, отже, РСБ, сформований за такою дебіторською заборгованістю, є монетарним (п. 7-9 з урахуванням п. 4-6)
НП(с)БО 25 «Спрощена фінансова звітність» [15]	П.7 Розділу 1 надає право самостійного вибору порядку обліку дебіторської заборгованості за її фактичною сумою або за вирахуванням РСБ для таких категорій: мікропідприємства - юридичні особи, які визнані такими відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»; підприємства, які ведуть спрощений бухгалтерський облік доходів і витрат згідно з податковим законодавством; непідприємницькі товариства. Водночас, зобов'язує нараховувати РСБ малі підприємства - юридичні особи, які визнані такими відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», та представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності (п. 7 Розділу 1 та пп. 2.9 розділу II)
Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [1]	Містить вимоги до застосування рахунку 38 «Резерв сумнівних боргів» та наведено можливі види його кореспонденції з іншими рахунками за дебетом чи кредитом відповідно
МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» [6]	Суб'єкт господарювання для торговельної дебіторської заборгованості або договірних активів (що перебувають у межах сфери застосування МСФЗ 15) та дебіторської заборгованості за орендою за операціями (що перебувають у межах сфери застосування МСФЗ 16) завжди оцінює резерв під збитки в розмірі, що дорівнює очікуваним кредитним збиткам за весь строк дії (пп. 5.5.15). До того ж підґрунтям для оцінювання очікуваних кредитних збитків за фінансовим інструментом є: - об'єктивна та зважена за ймовірністю сума, визначена шляхом оцінки певного діапазону можливих результатів; - часова вартість грошей; - обґрунтовано необхідна та підтверджувана інформація про минулі події, поточні умови та прогнози майбутніх економічних умов, що може бути одержана без надмірних витрат або зусиль станом на звітну дату (пп. 5.5.17)

Джерело: узагальнено авторами.

Питання щодо сумнівної та безнадійної заборгованості та створення резерву сумнівних боргів розкриті й у інших національних чи міжнародних стандартах бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Так, наприклад, у п. 32 МСБО 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки» вказано, що безнадійні борги вимагають попередньої оцінки, що викликано невизначеністю, яка властива господарській діяльності [4]. У п. 18 МСБО 24 «Розкриття інформації про пов'язані сторони» наведені вимоги щодо розкриття суб'єктами господарювання інформації про операції з пов'язаними сторонами, що охоплюються фінансовою звітністю, у тому числі щодо резерву сумнівних боргів, пов'язаних із сумою непогашеної заборгованості, та витрати, визнані протягом періоду щодо безнадійної або сумнівної заборгованості пов'язаних сторін [5].

Положенням про інвентаризацію активів та зобов'язань, затвердженим наказом МФУ від 02.09.2014 № 879, визначено, що інвентаризація резерву сумнівних боргів полягає в перевірці обґрунтованості визначення суми сумнівної заборгованості на підставі аналізу застосування методу розрахунку резерву сумнівних боргів, встановленого відповідно до облікової політики [18].

Згідно з Методичними рекомендаціями щодо облікової політики підприємства, затверджених наказом МФУ від 27.06.2013 № 635, у розпорядчому документі про облікову політику підприємства має бути визначений метод обчислення резерву сумнівних боргів, а також, за потреби, – спосіб визначення коефіцієнта сумнівності [3].

Аналіз нормативно-правових актів, проведений у роботі, дозволив сформулювати облікову модель щодо операцій із формування, використання, коригування та/або списання резерву сумнівних боргів та подальшого врахування їх наслідків при визначенні бази оподаткування з податку на прибуток підприємств (звісно, за умови обов'язкового чи добровільного застосування суб'єктом господарювання різниць, визначених ПКУ у разі визначення фінансового результату до оподаткування), яка наведена на рис. 2.

Крім того, під час аналізу нормативно-правових актів України та міжнародних стандартів фінансової звітності виявлено, що окремі процеси обліку операцій з формування, використання, коригування та/або списання резерву сумнівних боргів залишаються неврегульованими повною мірою, або містять альтернативні варіанти, що в сукупності передбачає від суб'єкта господарювання розроблення внутрішнього нормативного забезпечення процесів обліку формування, використання, коригування та/або списання резерву сумнівних боргів, у частині, що не суперечить чинним нормативно-правовим актам.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Мета нарахування резерву сумнівних боргів – забезпечення користувачів звітності повною, правдивою та достовірною інформацією в частині оцінки поточної дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання для прийняття рішень

Суб'єкти нарахування РСБ:

Зобов'язані нараховувати: 1) суб'єкти господарювання, які віднесені до складу малих (крім тих, яким відповідно до податкового законодавства надано дозвіл на ведення спрощеного обліку доходів і витрат), середніх чи великих підприємств згідно із ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», не є бюджетними установами чи непідприємницькими товариствами та ведуть облік згідно з вимогами НП(с)БО; 2) представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності, якщо облік вони ведуть згідно з вимогами НП(с)БО; 3) суб'єкти господарювання, які ведуть облік за МСФЗ та згідно з їхніми вимогами формують резерв очікуваних кредитних збитків.

Можуть прийняти добровільне рішення про нарахування РСБ: мікропідприємства - юридичні особи, які визнані такими відповідно до ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»; підприємства, які ведуть спрощений бухгалтерський облік доходів і витрат відповідно до податкового законодавства; непідприємницькі товариства за умови застосування ними НП(с)БО.

Підстава для нарахування резерву сумнівних боргів:

наявність поточної дебіторської заборгованості, щодо якої існує невпевненість її погашення

Методи нарахування резерву сумнівних боргів:

- застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості;
- застосування коефіцієнта сумнівності.

Методика обліку операцій щодо резерву сумнівних боргів та їхні податкові наслідки:

Господарська операція	Загальний план рахунків [16]		Спрощений план рахунків [20]		Податкові наслідки**	
	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	Вплив на фінансовий результат до оподаткування	
					збільшує	зменшує
Нараховано РСБ	944	38	96	375*	✓	
Використано РСБ	38	34,36,37	375	371-374*		✓ ***
Списано безнадійної дебіторської заборгованості понад суму РСБ, згідно з пп. 14.1.11 ПКУ	944	34,36,37	96	371-374	✓	✓ ***
Відкориговано (збільшено) РСБ	944	38	96	375*	✓	
Відкориговано (зменшено) РСБ	38	719	375	74		✓ ***

* умовно на субрахунках 371-374 обліковується поточна дебіторська заборгованість, яка є фінансовим активом (крім придбаної та призначеної для продажу), на 375 – РСБ.

** виникають тільки у платників податку на прибуток, які зобов'язані здійснювати коригування фінансового результату до оподаткування, визначеного за даними обліку, на різниці, встановлені ПКУ (дохід таких суб'єктів господарювання від усіх видів діяльності має бути вище за 40 млн грн або в разі добровільного застосування коригування).

*** не застосовуються державними унітарними підприємствами та господарськими товариствами, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі, облікова політика яких у частині визначення методів обчислення величини РСБ (резерву очікуваних кредитних збитків) та способу визначення коефіцієнта сумнівності не погоджена з власником (власниками) або уповноваженим ним органом (посадовою особою).

Рис. 2. Модель обліку операцій щодо РСБ та їхніх податкових наслідків

Джерело: власна розробка авторів.

З огляду на вказане, у роботі запропоновані основні елементи внутрішнього нормативного забезпечення операцій обліку формування, використання, коригування та/або списання резерву сумнівних боргів (рис. 3).

Перелік обов'язкових елементів внутрішнього нормативного забезпечення обліку операцій з формування, використання, коригування та/або списання РСБ

Первинний облік:

Суб'єкт господарювання повинен затвердити форми первинних документів щодо формування, використання, коригування та/або списання РСБ з урахуванням вимог статті 9 ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні».

Поточний облік:

Необхідно затвердити робочий план рахунків із виділенням субрахунків наступних порядків до дебіторської заборгованості, за якою передбачено нарахування РСБ, та яка відображається на рахунках 36 і 37, інших рахунків обліку, та форми реєстрів обліку, призначених для накопичення інформації, необхідної для нарахування РСБ.

Підсумковий облік:

Має бути зазначено періодичність нарахування резерву сумнівних боргів (раз на рік, раз в квартал чи щомісячно), порядок його відображення у зовнішній та внутрішній звітності суб'єкта господарювання, а також відповідальність за ненарахування, свідоме нарахування в неповній сумі, або з помилками.

Елементи облікової політики:

- 1) перелік дебіторської заборгованості, щодо якої підприємство нараховує резерв сумнівних боргів, та обраний метод нарахування РСБ щодо кожного виду дебіторської заборгованості відповідно;
- 2) критерії (підстави) визнання дебіторської заборгованості у складі сумнівного боргу;
- 3) критерії (підстави) визнання безнадійної дебіторської заборгованості. При цьому, якщо ці критерії будуть ширшими, ніж це передбачено пп. 14.1.11 ПКУ, необхідно передбачити порядок відображення в обліку списання такої заборгованості з можливістю її відокремлення від списаної дебіторської заборгованості, що відповідає критеріям пп. 14.1.11 ПКУ, оскільки для цілей оподаткування при здійсненні коригування на різниці, визначені ПКУ, у таких різницях буде брати участь тільки дебіторська заборгованість, яка відповідає критеріям відповідно до пп. 14.1.11 ПКУ;
- 4) у разі розрахунку коефіцієнту сумнівності на підставі класифікації дебіторської заборгованості за строками непогашення – конкретні групи за строками непогашення;
- 5) у разі розрахунку коефіцієнту сумнівності на підставі визначення середньої питомої ваги списаної протягом періоду дебіторської заборгованості у сумі дебіторської заборгованості на початок відповідного періоду за попередні 3-5 років – конкретну кількість років, яка буде використовуватись для розрахунку відповідного коефіцієнта;
- 6) перелік випадків, у разі настання яких необхідно здійснювати коригування (збільшення чи зменшення) РСБ. Наприклад: у разі розрахунку РСБ щоквартально; у разі виправлення помилок звітнього року щодо РСБ; зміни облікової оцінки чи облікової політики; у разі погашення дебіторської заборгованості, щодо якої було сформовано РСБ; у разі отримання юридичного права зарахування кредиторської заборгованості як погашення дебіторської заборгованості, щодо якої було визнано РСБ тощо;
- 7) у разі нарахування РСБ за монетарною дебіторською заборгованістю в іноземній валюті – передбачити порядок визначення курсових різниць. Так, згідно з п. 8 НП(с)БО 21 «визначення курсових різниць за монетарними статтями в іноземній валюті проводиться на дату балансу, а також на дату здійснення господарської операції в її межах або за всією статтею (відповідно до облікової політики)».

У разі розрахунку РСБ методом абсолютної суми сумнівної заборгованості, суб'єкт господарювання повинен передбачити методику накопичення облікової та необлікової інформації щодо дебіторів, достатньої для проведення аналізу їх платоспроможності. Розробити методику аналізу за видами дебіторів залежно від їх розміру, виду діяльності, форми власності тощо. Затвердити форми документів за результатами такого аналізу.

Розробити **порядок інвентаризації РСБ** та подальшого документального оформлення.

Рис. 3. Основні елементи внутрішнього нормативного забезпечення обліку операцій з формування, використання, коригування та/або списання РСБ
Джерело: власна розробка авторів.

Використання на практиці, запропонованих нами в роботі, основних елементів внутрішнього нормативного забезпечення процесів обліку формування, використання, коригування та/або списання резерву сумнівних боргів, дозволить суб'єкту господарювання сформувати цілісну систему бухгалтерського обліку можливих операцій щодо резерву сумнівних боргів, а саме в частині забезпечення первинного, поточного та підсумкового обліку. Так, підприємство буде мати:

- всю необхідну інформацію для нарахування резерву сумнівних боргів;
- можливість виявляти у складі дебіторської заборгованості тієї заборгованості, що має ознаки сумнівності чи безнадійності;
- документальне підґрунтя для підтвердження господарських операцій, відображених в обліку.

Усе це в сукупності сприятиме наданню користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан та результати діяльності такого суб'єкта господарювання.

Висновки і пропозиції. У результаті проведеного дослідження виявлено, що питання відображення в обліку процесів формування, використання, коригування та або списання резерву сумнівних боргів, у частині формування внутрішнього нормативного забезпечення є маловивченими.

Систематизація вітчизняних і міжнародних нормативно-правових актів, що регулюють загальні та спеціалізовані питання у сфері обліку та оподаткування операцій із формування, використання, коригування та/або списання резерв сумнівних боргів, дозволила виділити чотири їх рівні, впорядкувавши відповідні нормативні документи для якомога повнішого застосування їхнього становища.

Критичний огляд нормативно-правового регулювання та забезпечення організації та ведення обліку й оподаткування операції щодо резерву сумнівних боргів у суб'єктів господарювання в Україні став підґрунтям для розробки облікової моделі щодо операцій із формування, використання, коригування та/або списання резерву сумнівних боргів та подальшого врахування їхніх наслідків при визначенні бази оподаткування з податку на прибуток підприємств.

Крім того, під час аналізу національних стандартів обліку та міжнародних стандартів фінансової звітності виявлено, що окремі положення з обліку операцій з формування, використання, коригування та/або списання резерву сумнівних боргів містять альтернативні варіанти, що в сукупності передбачає від суб'єкта господарювання розроблення внутрішнього нормативного забезпечення таких процесів.

У зв'язку з цим у роботі запропоновано основні елементи (напрямки) внутрішнього нормативного забезпечення процесів обліку формування, використання, коригування та/або списання резерву сумнівних боргів.

Загалом наведені в роботі пропозиції, за умови їх врахування на практиці суб'єктами господарювання, сприятимуть наданню користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан та результати діяльності такого суб'єкта господарювання, у частині достовірної оцінки дебіторської заборгованості.

Список використаних джерел

1. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 № 291. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>.
2. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
3. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 27.06.2013 № 635. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0635201-13#n20>.
4. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 8 (МСБО 8). Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки [Електронний ресурс] : затв. Радою з МСБО (IASB). – Режим доступу: https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%9C%D0%A1%D0%91%D0%9E%208_ukr.pdf.
5. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 24 (МСБО 24). Розкриття інформації про пов'язані сторони : затв. Радою з МСБО (IASB) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%9C%D0%A1%D0%91%D0%9E%24_ukr_2021.pdf.
6. Міжнародний стандарт фінансової звітності 9 (МСФЗ 9). Фінансові інструменти: затв. Радою з МСБО (IASB) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://mof.gov.ua/storage/files/IFRS_09_ukr_2022.pdf.
7. Міжнародний стандарт фінансової звітності 15 (МСФЗ 15). Дохід від договорів з клієнтами [Електронний ресурс]: затв. Радою з МСБО (IASB). – Режим доступу: https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%9C%D0%A1%D0%A4%D0%97_15_ukr_2021.pdf.
8. Міжнародний стандарт фінансової звітності 16 (МСФЗ 16). Оренда : затв. Радою з МСБО (IASB). – Режим доступу: <https://mof.gov.ua/storage/files/IFRS16%20ukr%202021.pdf>.
9. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>.
10. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах» [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 28.05.1999 № 137. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0392-99#Text>.
11. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 08.10.1999 № 237. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0725%2D99&p=1154500791191400#Text>.
12. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти» [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.2001 № 559. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01#Text>.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

13. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 № 318. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text>.

14. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 «Вплив змін валютних курсів» [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 10.08.2000 № 193. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0515-00#Text>.

15. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Спрощена фінансова звітність» [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 25.02.2000 №39 в редакції Наказу від 24.01.2011 № 25. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00#Text>.

16. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 № 291 у редакції Наказу від 09.12.2011 № 1591. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99#Text>.

17. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.

18. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 02.09.2014 № 879. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text>.

19. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні [Електронний ресурс] : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>.

20. Спрощений План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України 19.04.2001 № 186. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0389-01#Text>.

References

1. Instruksiia pro zastosuvannia Planu rakhunkiv bukhgalterskoho obliku aktyviv, kapitalu, zoboviazan i hospodarskykh operatsii pidpryemstv i orhanizatsii [Instructions on the application of the Plan of accounts of assets, capital, commitments and business operations of enterprises and organizations], Order of the Ministry of Finance of Ukraine dated November 30, 1999 № 291. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>.

2. Konstytutsiia Ukrainy vid 28.06.1996 №254к/96-ВР [The Constitution of Ukraine dated June 28, 1996 №254к/96-ВР]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

3. Methodychni rekomendatsii shchodo oblikovoi polityky pidpryemstva [Methodological recommendations on the accounting policy of the enterprise], Order of the Ministry of Finance of Ukraine dated June 27, 2013 № 635. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0635201-13#n20>.

4. Rada z MSBO [International Accounting Standards Board]. (n.d.). Mizhnarodnyi standart bukhgalterskoho obliku 8 (MSBO 8). Oblikovi polityky, zminy v oblikovykh otsinkakh ta pomylky [International accounting standard 8 (IAS 8). Accounting Policies, Changes in Accounting Estimates and Errors]. https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%9C%D0%A1%D0%91%D0%9E%208_ukr.pdf.

5. Rada z MSBO [International Accounting Standards Board]. (n.d.). Mizhnarodnyi standart bukhgalterskoho obliku 24 (MSBO 24). Rozkryttia informatsii pro poviazani storony [International accounting standard 24 (IAS 24). Related Party Disclosures]. https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%9C%D0%A1%D0%91%D0%9E_24_ukr_2021.pdf.

6. Rada z MSBO [International Accounting Standards Board]. (n.d.). Mizhnarodnyi standart finansovoi zvitnosti 9 (MSFZ 9). Finansovi instrument [International Financial Reporting Standard 9 (IFRS 9). Financial Instruments]. https://mof.gov.ua/storage/files/IFRS_09_ukr_2022.pdf.

7. Rada z MSBO [International Accounting Standards Board]. (n.d.). Mizhnarodnyi standart finansovoi zvitnosti 15 (MSFZ 15). Dokhid vid dohovoriv z kliientamy [International Financial Reporting Standard 15 (IFRS 15). Revenue from Contracts with Customers]. https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%9C%D0%A1%D0%A4%D0%97_15_ukr_2021.pdf.

8. Rada z MSBO [International Accounting Standards Board]. (n.d.). Mizhnarodnyi standart finansovoi zvitnosti 16 (MSFZ 16). Orenda [International Financial Reporting Standard 16 (IFRS 16). Leases]. <https://mof.gov.ua/storage/files/IFRS16%20ukr%202021.pdf>.

9. Natsionalne polozhennia (standart) bukhhaltenskoho obliku 1 «Zahalni vymohy do finansovoi zvitnosti [National regulation (standard) of accounting 1 «General requirements for financial reporting»], Order of the Ministry of Finance of Ukraine dated February 7, 2013 № 73. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>.

10. Natsionalne polozhennia (standart) bukhhaltenskoho obliku 6 «Vypravlennia pomylok i zminy u finansovykh zvitakh» [National regulation (standard) of accounting 6 «The correction of errors and changes in financial statements»], Order of the Ministry of Finance of Ukraine dated May 28, 1999 № 137. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0392-99#Text>.

11. Natsionalne polozhennia (standart) bukhhaltenskoho obliku 10 «Debitorska zaborhovanist» [National regulation (standard) of accounting 10 «Receivables»], Order of the Ministry of Finance of Ukraine dated October 8, 1999 № 237. <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0725%2D99&p=1154500791191400#Text>.

12. Natsionalne polozhennia (standart) bukhhaltenskoho obliku 13 «Finansovi instrumenty» [National regulation (standard) of accounting 13 «Financial instruments»], Order of the Ministry of Finance of Ukraine dated November 30, 2001 № 559. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01#Text>.

13. Natsionalne polozhennia (standart) bukhhaltenskoho obliku 16 «Vytraty» [National regulation (standard) of accounting 16 «Expenses»], Order of the Ministry of Finance of Ukraine dated December 31, 1999 № 318. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text>.

14. Natsionalne polozhennia (standart) bukhhaltenskoho obliku 21 «Vplyv zmin valiutnykh kursiv» [National regulation (standard) of accounting 21 «Effect of changes in exchange rates»], Order of the Ministry of Finance of Ukraine dated August 10, 2000 № 193. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0515-00#Text>.

15. Natsionalne polozhennia (standart) bukhhaltenskoho obliku 25 «Sproshchena finansova zvitnist» [National regulation (standard) of accounting 25 «The Simplified financial reporting»], Order of the Ministry of Finance of Ukraine dated February 25, 2000 № 39 (in the edition of the Order dated January 24, 2011 № 25). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00#Text>.

16. Plan rakhunkiv bukhhaltenskoho obliku aktyviv, kapitalu, zoboviazan i hospodarskykh operatsii pidpriemstv i orhanizatsii [The Plan of accounts of assets, capital, commitments and business operations of enterprises and organizations], Order of the Ministry of Finance of Ukraine dated November 30, 1999 № 291 (in the edition of the Order dated December 9, 2011 № 1591). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99#Text>.

17. Podatkovyi kodeks Ukraïny vid 02.12.2010 № 2755-VI [Tax Code of Ukraine dated December 02, 2010 № 2755-VI]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

18. Polozhennia pro inventaryzatsiiu aktyviv ta zoboviazan [Regulations on the inventory of assets and liabilities], Order of the Ministry of Finance of Ukraine dated September 2, 2014 № 879. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text>.

19. Pro bukhhalterskyi oblik ta finansovu zvitnist v Ukraini [On Accounting and Financial Reporting in Ukraine], Law № 996-XIV (July 16, 1999). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>.

20. Sproshchenyi Plan rakhunkiv bukhhalterskoho obliku aktyviv, kapitalu, zoboviazan i hospodarskykh operatsii pidpriemstv [Simplified Chart of Accounts for Accounting of Assets, Capital, Liabilities and Business Operations of Enterprises], Order of the Ministry of Finance of Ukraine dated April 19, 2001 № 186. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0389-01#Text>.

Отримано 19.04.2022

UDC 657.42

Oleksandr Sidorenko

PhD of Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Accounting, Taxation and Audit
Chernihiv Polytechnic National University (Chernihiv, Ukraine)
E-mail: sidorenko_aleks85@ukr.net. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0001-5478-0688>
ResearcherID: [F-2724-2016](https://orcid.org/0000-0001-5478-0688)

Tetiana Klymenko

PhD of Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Accounting, Taxation and Audit
Chernihiv Polytechnic National University (Chernihiv, Ukraine)
E-mail: klemenkov79@gmail.com. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0002-5852-6350>
ResearcherID: [D-3192-2015](https://orcid.org/0000-0002-5852-6350)

Valentina Glivenko

PhD of Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Accounting, Taxation and Audit
Chernihiv Polytechnic National University (Chernihiv, Ukraine)
E-mail: glikovv@meta.ua. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0002-4590-3567>
ResearcherID: [G-1643-2016](https://orcid.org/0000-0002-4590-3567)

REGULATORY AND LEGAL SUPPORT FOR ACCOUNTING OF THE DOUBTFUL DEBTS RESERVE

Based on the critical review of current national and international regulatory acts, within the article, the regulatory legal framework that controls general and special issues in the field of accounting and taxation of operations on the formation, use, adjustment and/or write-off of the reverse of doubtful debts is systematized. In particular, a description of the main regulatory legal acts regulating the processes of organization, accounting and taxation of the consequences of operations on the formation, use, adjustment and/or write-off of the reverse of doubtful debts is provided.

There is a justified need to regulate at the level of internal legal support the processes of accounting for the formation, use, adjustment and/or write-off of the reverse of doubtful debts, in the part that does not contradict current regulatory legal acts, which is due, first of all, to the availability of alternative options for accounting for these processes, defined in relative regulations. This provided the basis for the development for the accounting model for the transactions related to the reverse of doubtful debts, and their tax consequences when determining the tax base for the corporate income tax, as well as a generalization of the main elements of the internal regulatory support for accounting

the transactions on the formation, use, adjustment and/or write-off of the reverse for doubtful debts. The effect of their implementation will consist in the formation of a complete system for accounting for possible transactions regarding the reverse of doubtful debts, namely in the part of providing primary, current and final accounting. In addition, the enterprise will have the opportunity to receive complete and reliable information for correct calculation of the reverse for doubtful debts; will be able to timely identify receivables that have signs of doubt or hopelessness; will document economic transactions reflected in the accounting related to the reverse of doubtful debts.

Keywords: *regulatory and legal support; receivables; bad debt; doubtful debt; reverse of doubtful debt; internal regulatory support.*

Fig.: 3. Table: 1. References: 20.